

نقش کشورهای هم‌اندیش در عدم پذیرش مدل‌های ارائه‌شده از سوی کشورهای گروه چهار در خصوص اصلاحات شورای امنیت

تاریخ دریافت: ۹۸/۱/۱۵

مهران عبدلی^۱

تاریخ پذیرش: ۹۸/۲/۲۰

مریم مرادی^۲

ابومحمد عسگرخانی^۳

سید باقر میرعباسی^۴

چکیده

طی دو دهه اخیر، کشورها و گروه‌های زیادی پیشنهاد اصلاح ساختار شورای امنیت را مطرح ساخته‌اند که برخی از این پیشنهادات ناظر بر افزایش اعضای دائم و برخی ناظر بر افزایش اعضای غیر دائم این شورا می‌باشد. در خصوص اصلاحات شورای امنیت کشورهای گروه چهار متشکل از آلمان، ژاپن، هند و برزیل پیشنهاداتی را در زمینه افزایش اعضای دائم شورا امنیت مطرح نموده‌اند. هر یک از کشورهای عضو گروه چهار از مزیت نسبی در منطقه خود برخوردارند که این شانس را به آنها می‌دهد تا در جهت کسب کرسی دائم شورای امنیت تلاش کنند. جایگاه گروه کشورهای هم‌اندیش موسوم به اتحاد برای اجماع در مخالفت با گروه چهار دارای اهمیت ویژه است. این گروه مخالف افزایش اعضای دائم شورای امنیت است و پیشنهاد افزایش اعضای غیردائم شورا را مطرح نموده‌اند. هدف مقاله حاضر بررسی ضرورت اصلاح ساختار شورای امنیت با مطالعه دیدگاه‌های این دو گروه موثر و قوی در روند اصلاحات شورا و با شناخت ضرورت‌ها و مشابهت‌ها، مسیر را برای اصلاحاتی موثر و پایدار در شورای امنیت باز نماید. مقاله حاضر با بهره‌مندی از روش توصیفی - تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای درصدد پاسخگویی به این سؤالات است که فرصت‌ها و چالش‌های موجود در جهت کسب کرسی‌های دائم برای گروه چهار چیست و کشورهای هم‌اندیش چه راهکاری را در مخالفت با گروه چهار در پیش گرفته‌اند؟

واژگان کلیدی: اصلاحات، اتحاد برای اجماع، شورای امنیت، گروه چهار، کشورهای هم‌اندیش.

^۱ گروه حقوق، دانشکده بین الملل، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران

^۲ استادیار و عضو هیات علمی گروه حقوق، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ دانشیار و استاد روابط بین الملل در دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران. تهران. ایران

^۴ دانشیار و استاد حقوق عمومی در دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران. تهران. ایران

بحث اصلاح ساختار شورای امنیت از همان ابتدای تأسیس سازمان ملل متحد پیوسته مطرح بوده است. اعضای ملل متحد از زمان شروع فعالیت شورای امنیت نسبت به ساختار، عملکرد و روش کار این نهاد معترض بودند و همیشه در پی آن بودند تا ساختار آن را، با توجه به تحولات جامعه بین‌المللی، دگرگون سازند. تلاش اکثر اعضای ملل متحد در برهه‌ای، هر چند جزئی، مفید واقع شد. اما با تغییر و تحولاتی که در جامعه بین‌المللی رخ داد، به ویژه با پایان جنگ سرد و فروپاشی شوروی، زمینه‌هایی فراهم شد تا بحث اصلاح ساختار شورای امنیت از اعتبار خاصی برخوردار گردد. این رویدادها نقطه عطفی در جهان معاصر بودند که در بحث اصلاح شورا نیز تأثیرات خود را به نحو بارزی به جای گذاشتند، و نیز موجب شدند تا عامل دیگری که مرکز ثقل هر نوع اقدام در عرصه بین‌الملل می‌باشد، یعنی خواست و اراده دولت‌های عضو ملل متحد، نیز انسجام پیدا کند. تمایل دولت‌ها به اصلاح شورا نیز مهم‌ترین زمینه‌ی این روند را فراهم نموده است (شهریاری، ۱۳۹۴: ۱). این زمینه‌ها سبب شده تا معترضان به ساختار شورای امنیت در وضعیتی قرار گیرند تا به گروه‌بندی‌هایی در این خصوص دست بزنند.

اصولاً کشورها در یک الگوی عقلانی برای پیوستن به شورای امنیت به عنوان عضو دائم، باید فعالیت جمعی و گروهی را در دستور کار راهبردی خود قرار دهند. به عبارت دیگر، واقعیت‌های امروز نظام بین‌المللی و شرایط حاکم بر سازمان ملل متحد، اقتضا می‌کند کشورها در قالب گروه‌های گوناگون در جستجوی منافع خود باشند. در ارتباط با موضوع اصلاح ساختار شورای امنیت، طرح‌ها و مدل‌های مختلفی از سوی گروه‌ها و کشورهای متعدد ارائه شده است. در بین این قطب‌بندی‌ها، گروه چهار (آلمان، ژاپن، هند و برزیل) وضعیتی متفاوت دارند، و در مقابل آنها کشورهای موسوم به کشورهای هم‌اندیش^۵ یا گروه اتحاد برای اجماع^۶ قرار گرفته‌اند (امینی؛ عظیمی، ۱۳۹۲: ۱۷۵).

در هر منطقه کشورهای مذکور، بالاترین امتیازها را به خود اختصاص داده‌اند. هوشمندی این انتخاب از آن رو است که هیچ یک از این کشورها، نقطه ضعف گروه چهار به شمار نمی‌روند و در واقع حضور هیچ کدام از آنها، عاملی برای شکست گروه چهار به شمار نمی‌رود. آلمان، ژاپن، هند و برزیل با تکیه بر ویژگی‌های برتر خود، ضمن حمایت از عضویت یکدیگر در شورای امنیت، چهره مثبتی نیز در افکار جهانیان برجای گذاشته‌اند. اتحاد چهار کشور مزبور کمک کرده است تا ضمن نزدیک کردن دیدگاه‌ها به یکدیگر، خواسته خود را نیز با توان بیشتری پیش ببرند. اگر چه در این مسیر با موانع بسیاری نیز روبرو هستند (عبدلی، ۱۳۹۶: ۲).

۱- فعالیت‌های گروه چهار

^۵. Like-Minded Countries.

^۶. Uniting for Consensus Group (UfC).

نخست‌وزیران ژاپن و هند و وزیر خارجه آلمان و رئیس‌جمهور برزیل پس از ملاقات و گفتگو در حاشیه نشست مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک در سپتامبر ۲۰۰۴ با صدور بیانیه مشترکی خواستار عضویت دائمی در شورای امنیت شدند و تصریح کردند که افزایش اعضای شورای امنیت برای مواجهه با تهدیدهای جهانی از اهمیت بسیار برخوردار است در این بیانیه گفته‌شده چهار دولت آلمان، برزیل، هند و ژاپن «گویا باور دارند که کاندیدهای مشروع برای عضویت دائمی در شورای امنیت هستند و از نامزدی یکدیگر برای این سمت حمایت می‌کنند». در این بیانیه اضافه‌شده که «شورای امنیت باید منعکس‌کننده واقعیات جامعه بین‌المللی در قرن بیست و یکم باشد» به این ترتیب آنچه که بعداً به گروه ۴ شهرت یافت شکل گرفت (شهریاری، ۱۳۹۴: ۱۵۵).

نمایندگان گروه ۴ در ۳۱ مارس ۲۰۰۵ طی نشستی در مقر سازمان ملل قصد خود را مبنی بر تهیه و ارائه قطعنامه‌ای برای تجدید ساختار شورای امنیت و به رأی گذاشتن آن تا سپتامبر همان سال اعلام کردند آنان در این جلسه نیز طی اعلامیه‌ای که بعد از آن منتشر کردند با استناد به اظهارات کوفی عنان در گزارش‌اش تصریح کردند که «باید سال ۲۰۰۵ را به سال اتخاذ تصمیمات مهم تبدیل کنیم» برخی از دیگر اظهارات عنان مانند: «اصلاح سازمان ملل بدون اصلاح شورای امنیت کامل نخواهد بود» و اینکه «اعضای سازمان ملل باید در مورد تصمیم‌گیری در مورد اصلاح شورا تا قبل از اجلاس سران در سپتامبر تصمیم‌گیری کنند» برای تأکید بر عاجز بودن تصمیم‌گیری در این خصوص مورد استناد گروه چهارم قرار گرفت (شهریاری، ۱۳۹۴: ۱۵۶) و از نکات مهم این اعلامیه به شرح زیر است:

۱. افزایش اعضای شورا باید در هر دو گروه دائمی و غیردائمی صورت گیرد و هر دو گروه کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را شامل شود و بر مبنای دائمی، کشورها که ظرفیت قبول مسئولیت‌های عمده در زمینه حفظ صلح را دارند، وارد شورا شوند.
۲. در مجمع ۵۹، ۱۶۶ کشور صریحاً بر ضرورت اصلاح شورای امنیت تأکید کردند و حدود ۱۲۰ کشور حمایت از افزایش اعضا در گروه را خواستار شدند.
۳. آلمان، ژاپن، هند و برزیل با توجه به اینکه خود را نامزد مشروع برای عضویت دائمی شورای امنیت می‌دانند از عضویت دائم یکدیگر حمایت می‌کنند. نمایندگان آفریقا نیز باید در گروه اعضای دائمی حضور داشته باشد.
۴. تصمیم ما این است که جهت تصویب یک قطعنامه چهارچوب^۷ تا تابستان سال ۲۰۰۵ و سپس انتخاب دوره جدید در مجمع عمومی و نهایتاً اصلاح منشور از طریق تصویر نامه تصویب قطعنامه‌ای در مجمع اقدام کنیم.
۵. مطابق محتوای قطعنامه چهارچوب گروه‌های منطقه‌ای بدون تغییر باقی می‌مانند شمار اعضای شورا با افزودن ۶ عضو دائمی جدید (۲ عضو جدید از آفریقا، ۲ عضو جدید از آسیا،

⁷ - framework resolution.

یک عضو جدید از آمریکای لاتین و کارائیب و یک عضو جدید از گروه کشورهای غربی و دیگران) و ۳ الی ۴ عضو غیردائم جدید افزایش خواهد داشت.

۶. روش‌های کاری شورا نیز باید بهبود یابد.

۷. اعضای دائم جدید باید مسئولیت‌ها و تعهداتی مشابه اعضای دائمی کنونی داشته و «مسئله و تو نباید مانعی در راه دستیابی به اصلاح شورای امنیت باشد» (امینی؛ عظیمی، ۱۳۹۲: ۱۷۸؛ عبدلی، ۱۳۹۶: ۶۹).

۱-۱- پیش‌نویس قطعنامه گروه چهار

گروه ۴ سرانجام نخستین نسخه پیش‌نویس قطعنامه مربوط به اصلاح ساختار شورای امنیت را در ۱۳ مه ۲۰۰۵ تدوین و به طور غیررسمی توزیع کرد. در بندهای مقدماتی این پیش‌نویس که در نسخه‌های بعدی آن نیز تقریباً ثابت ماند، برخی از مفاد منشور در مورد کار شورای امنیت مورد تأکید قرار گرفته، تلاش‌های گذشته سازمان ملل برای تجدید ساختار شورا یادآوری شده، در مورد نمایندگی شورا از سوی بخش عمده‌تری از جامعه بین‌المللی سخن رفته، به لزوم انتخاب اعضای جدید شورای امنیت با توجه به سابقه کمک‌های مختلف آنها به انجام وظایف سازمان ملل اشاره شده، بر رابطه تنگاتنگ بین توسعه و امنیت تأکید شده، افزایش اعضای شورای امنیت باهدف انعکاس بهتره واقعیت‌های جهان کنونی به نحوی که توازن گروهی شکل گیرد که بتواند پاسخگویی شورا در برابر نظرات و نیازهای اعضای سازمان ملل را افزایش دهد یادآوری شده، افزایش شفافیت، مشارکت بیشتر کشورهای غیر عضو شورا و اعلامیه هزاره مبنی بر ضرورت تشدید تلاش برای اصلاح جامعه شورا نیز مورد اشاره قرار گرفته است (شهریاری، ۱۳۹۴: ۱۵۷).

بندهای اجرایی این پیش‌نویس حاوی مطالب زیر است:

بند اول: شمار اعضا و ترکیب شورای امنیت:

— اعضای شورای امنیت از طریق افزایش ۶ عضو دائمی ۴ عضو غیردائمی به ۲۵ کشور افزایش خواهد یافت و شش عضو دائمی جدید بر مبنای الگوی زیر انتخاب خواهند شد: دو عضو از آفریقا، دو عضو از آسیا، یک عضو از آمریکای لاتین و کارائیب، یک عضو از گروه کشورهای غربی و دیگر کشورها.

— ۴ عضو غیردائمی جدید شورا باید بر مبنای الگوی زیر انتخاب خواهند شد: یک عضو از آفریقای، یک عضو از آسیای، یک عضو از اروپای شرقی، یک عضو از آمریکای لاتین (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۴۵).

بند دوم: روش انتخاب اعضای دائمی: در این بند از کشورهای علاقمند دعوت شده تا اعضای مجمع عمومی را مطلع نمایند که آماده به عهده گرفتن این کارکردها و مسئولیت‌های اعضای دائمی شورای امنیت هستند و بعد از تصویب این قطعنامه کاندیداتوری خود را به اطلاع رئیس مجمع برسانند (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۴۶).

بند سوم: در بند سوم نکات زیر مطرح شده است:

- مجمع عمومی بعد از تصویب این قطعنامه با دو سوم آراء اعضای مجمع عمومی و به صورت مخفی نسبت به تعیین کشورهای که برای اعمال کارکردها و مسئولیت‌های اعضای دائمی شورای مطابق الگوی مورد اشاره در بند اول آمادگی دارند، اقدام خواهد کرد (حسن خانی، ۱۳۸۵: ۳۰).

- با این فرض که اگر شمار کشورهای که اکثریت لازم را به دست می‌آورند از شمار کرسی‌های دائمی اختصاص یافته کمتر باشد، ادوار جدید رأی‌گیری برای کرسی‌های باقی مانده انجام خواهد شد، تا حدی که ۶ کشور اکثریت لازم را برای اشغال ۶ کرسی دائمی به دست آورند، مشروط بر اینکه تنها کاندیداهایی که مطابق بند ۲ در این قطعنامه ثبت نام کرده‌اند در رأی‌گیری شرکت نمایند.

(Special Paper No. 4, 2005: 2)

بند چهارم: مجمع عمومی تصمیم می‌گیرد که بدون تحت تأثیر قرار دادن مفاد بند ۳ فوق، آئین کار مجمع عمومی بر انتخاب اعضای دائمی جدید شورای امنیت حاکم باشد (Crook, 2005: 908).

بند پنجم: و تو؛ مجمع تصمیم می‌گیرد که اعضای دائمی جدید شورا باید مسئولیت‌ها و تعهداتی مشابه اعضای کنونی داشته باشند (Ariyuruk, 2005: 1).

بند ششم: اصلاح منشور و بازنگری

الف- مجمع تصمیم می‌گیرد که حداکثر دو هفته بعد از تعیین کشورهای که به عنوان اعضای دائمی جدید شورای امنیت انتخاب شده‌اند، قطعنامه‌ای حاوی موارد اصلاح منشور به خاطر تصمیمات گرفته شده بر اساس ماده ۱۰۸ منشور به رأی گذاشته شود.

ب- مجمع تصمیم می‌گیرد که قطعنامه شامل اصلاح مواد (۲) ۲۷ و (۳) و (۱) ۱۰۹ منشور باشد که رای مثبت ۱۴ از ۲۵ عضو شورای امنیت را برای تصمیم‌گیری الزام‌آور می‌کند (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۵).

بند هفتم: مجمع تصمیم می‌گیرد که بر مبنای ماده ۱۰۹ منشور یک کنفرانس باهدف تجدیدنظر در سال ۲۰۲۰ تشکیل خواهد شد.

بند هشتم: مجمع عمومی از شورای امنیت می‌خواهد تا باهدف افزایش شفافیت و مشارکت و مشروعیت و تقویت حمایت و درک تصمیماتش توسط اعضای سازمان نسبت به اتخاذ تدابیر زیر اقدام نمایند تا از این طریق اثربخشی شورا افزایش یابد:

الف- به عنوان یک قاعده کلی، شورا به طور علنی تشکیل جلسه می‌دهد به نحوی که کلیه کشورهای عضو سازمان ملل بتوانند در آن شرکت کنند استثناً، شورا می‌تواند تصمیم بگیرد که به طور غیرعلنی جلسه داشته باشد (Blum, 2005: 120).

ب- مواد ۳۱ و ۳۲ منشور را به طور منظم از طریق مشورت با کشورهای غیر عضو شورای امنیت خصوصاً آن گروه از کشورها که منافع خاص در موضوع ماهوی تحت بررسی توسط شورا دارند، به اجرا درآورد.

ج- به کشورهای غیر عضو شورا امکان دسترسی، از جمله شرکت به نحو مناسب، به ارگان‌های فرعی شورا بدهد.

د- پیش‌نویس قطعنامه‌ها و بیانیه‌های رئیس و نیز پیش‌نویس دیگر اسناد را که در مشورت‌های غیررسمی شورا برای اقدام بر روی آنها به طور رسمی ارائه می‌شوند به محض ارائه شدند یا قبل از آن و با اجازه تهیه کنندگان آنها در اختیار کشورهای غیر عضو شورا قرار دهد (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۵).

ه- نشست‌های توجیهی مکرر به موقع و باکیفیت مناسب در مورد موضوعات تحت بررسی در شورای امنیت و ارگان‌های فرعی آن و مأموریت‌های موردی آنها و یافته‌های چنین مأموریت‌هایی برگزار کند. (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۴۸).

ز- مشورت‌های منظم با روسای مجمع عمومی و شورای اقتصادی اجتماعی برگزار کند.

۱-۲- نسخه ۸ ژوئن پیش‌نویس گروه چهار

گروه ۴ در پی مشورت‌های گسترده‌ای که بعد از توزیع نسخه ۱۳ مه پیش‌نویس قطعنامه‌شان صورت گرفت و نیز با توجه به لابی فشرده‌ای که برای جلب رأی مثبت کشورها به این قطعنامه انجام شود و دریافت پاسخ‌هایی از کشورها، در ۸ ژوئن ۲۰۰۵ اقدام به دعوت از اعضای سازمان ملل به شرکت در جلسه‌ای کرده و طی آن ضمن توضیحاتی نسخه جدیدی از پیش‌نویس خود را ارائه کردند (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۴۹).

شاید مهم‌ترین تغییر در نسخه ۸ ژوئن تفاوت‌های وارده در بند ۵ آن در مورد وتو است. در نسخه جدید آمده است:

الف- اعضای دائمی جدید باید مسئولیت‌ها و تعهدات مشابهی با اعضای دائمی کنونی داشته باشند.

ب- اعضای دائمی جدید نباید مادام که در مورد مسئله تعمیم حق وتو به اعضای دائمی جدید در چهارچوب بازنگری مطرح‌شده در بند ۷ این قطعنامه تصمیم‌گیری نشده از حق وتو استفاده نمایند (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۵).

به این ترتیب و از طریق اصلاح پیش‌نویس قطعنامه گروه ۴ عملاً اعلام کرد که حاضر است تا زمان تشکیل کنفرانس بازنگری یعنی تا سال ۲۰۲۰ از حق وتو صرف‌نظر نماید. تحقق این امر عمدتاً به این خاطر بود که چهار عضو گروه در تلاش خود برای کسب رأی مثبت کشورها برای قطعنامه با اعتراض آن‌ها در مورد تعمیم حق وتو به اعضای دائمی جدید مواجه شده بودند. برابر اطلاع، آمریکا در جلسات پنج عضو دائمی صریحاً اعلام کرده بود که با دادن حق وتو به اعضای دائمی جدید مخالفت خواهد کرد. دیگر اعضای دائمی نیز همین نظر را داشتند، اما با توجه به نظر آمریکا دیگر ضرورتی در تأکید بر آن نمی‌دیدند البته از ابتدا نیز روشن بود که گروه ۴ اسراری در مورد داشتن حق وتو نخواهد داشت و تنها به عنوان یک موضوع مذاکراتی به طرح آن در پیش‌نویس اول اقدام کرده بود (Special, 2005: 2). متناسب با این تغییر در بند (ب) ۶ پیش‌نویس در مورد اصلاح منشور نیز تغییری که منعکس‌کننده تغییر در بند مربوط به وتو باشد، وارد شده است.

تغییر دیگر در پیش‌نویس ۸ ژوئن مربوط به کنفرانس بازنگری است در بند ۷ پیش‌نویس جدید گفته‌شده «که مجمع عمومی همچنین تصمیم می‌گیرد که وضعیت ایجاد شده در اثر اصلاحات مورد اشاره در بند ۶ این قطعنامه را ۱۵ سال بعد از تاریخ به اجرا گذاشته شدن آنها مورد بررسی مجدد قرار دهد.» این در حالی است که در پیش‌نویس نخست به طور مشخص از تشکیل «کنفرانس بازنگری» و «مطابق ماده ۱۰۹ منشور در سال ۲۰۲۰» سخن رفته بود. با توجه به اینکه در ماده ۱۰۹ از تعیین تاریخ برای تشکیل کنفرانسی جهت بازنگری در منشور و با رأی دو سوم اعضای مجمع سخن رفته، جمله‌بندی مربوطه در نسخه اول پیش‌نویس گروه ۴ می‌توانست تاریخی قطعی برای تشکیل چنان کنفرانسی تعیین کند بعلاوه، در جمله‌بندی جدید صحبتی از بازنگری در منشور و ترکیب و عملکرد شورا نیست؛ بلکه تنها صحبت از بررسی «وضعیت ایجاد شده در اثر اصلاحات» است. با توجه به اینکه شماری از اعضا خصوصاً اعضای دائمی شورای امنیت با تغییر چندانی در منشور خصوصاً تغییری که بتواند موقعیت ممتاز آنها در شورا را تهدید نمایند موافق نیستند تغییر در این رابطه را باید امتیازی از سوی گروه ۴ برای دائمی شورا به شمار آورد به عنوان مثال گفته می‌شود که فرانسه که تا حدی همراه با انگلیس در عین حال آسیب‌پذیرترین موقعیت را در رابطه با ادامه عضویت دائمی‌اش در شورا دارد حساسیت بیشتری نسبت به این امر داشته و با تعدیل آن حاضر به پیوستن به بانیان قطعنامه شد. این در حالی است که به عکس، گروهی دیگر از کشورها خواستار آن بودند که اشاره به بازنگری به گونه‌ای جامع تر و گویا تر در پیش‌نویس آورده شود (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۵).

۳-۱- طرح رسمی پیش‌نویس

گروه ۴ سرانجام پیش‌نویس خود را در تاریخ ۶ ژوئیه ۲۰۰۵ رسماً در دستور کار مجمع عمومی قرار داد و نسخه به اصطلاح آبی آن از سوی دبیرخانه مجمع عمومی انتشار یافت.^۸ در این نسخه در مقایسه با نسخه ۸ ژوئن تغییر داده نشده و تنها تاریخ‌های که در دو نسخه قبلی وجود نداشت در این نسخه اضافه شده است: در بند ۳ تصریح شده که تعیین کشورهای که باید شش کرسی دائمی جدید را تصاحب کنند، حداکثر ۱۲ هفته بعد از تصویب قطعنامه حاضر انجام شود، در بند ۶ همچنین تصریح شده که حداکثر دو هفته بعد از تعیین اعضای دائمی جدید قطعنامه مربوط به تصویب اصلاحات لازم در منشور باید به رأی گذاشته شود (عبدلی، ۱۳۹۶: ۹۰).

۲- فعالیت‌های جبهه مخالف

سفیر چین در ۴ اوت اعلام کرد که طی نشستی با جان بولتون، همتای جدید آمریکایی در مورد همکاری برای مخالفت با پیش‌نویس قطعنامه گروه ۴ توافق کرده است. وی گفت از نظر آمریکا و چین طرح گروه ۴ موجب تفرقه در بین اعضای سازمان ملل می‌شود (Edit, 2005: 23).

^۸ . A/59/L. 64 OF 6 July 2005.

به خاطر چنین وضعی و غیرقابل پیش‌بینی شدن سرنوشت تلاش‌ها، بحث‌های مربوطه، از جمله در جریان نشست‌های ۱۱ و ۱۲ ژوئیه ۲۰۰۵ در مجمع عمومی انجام شد، بسیار و با هیجان بود و رقبا در خطاب به یکدیگر حتی گاه از محدوده نزاکت معمول دیپلماتیک نیز خارج می‌شدند. تا آنجا که کوفی عنان طی مصاحبه‌ای از نمایندگان کشورها خواست تا در بحث راجع به افزایش اعضای شورای امنیت با نزاکت رفتار نمایند (Evelyn, 2005: 21).

۲-۱- نقایص پیش‌نویس گروه ۴

در مورد اعضای دائمی: ایجاد شش کرسی دائمی جدید با اصل حاکمیت برابر در منشور سازمان ملل مغایرت دارد. در چنین تحمیلی ۱۱ کشور حضور دائم در شورا خواهند داشت و در مقابل ۱۸۰ کشور دیگر باید برای ۱۴ کرسی رقابت کنند.

اصل نمایندگی: چنین تغییری ضریب کرسی‌های دائمی به نسبت کرسی‌های غیردائمی را از یک به دو در حال حاضر تقریباً به یک به یک می‌رساند و به این ترتیب به جای آنکه اصل نمایندگی را تقویت کند آن را تضعیف می‌کند. این امر به نحوی اجتناب‌ناپذیر است قدرت را در دست ۱۱ عضو دائمی متمرکز کرده و بقیه اعضای سازمان ملل را به حاشیه خواهد راند (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۴).

اصل پاسخ‌گویی: اصلاح شورای امنیت باید پاسخگویی اعضای شورا در برابر اعضای سازمان ملل را افزایش دهد نه کاهش. با پیشنهاد جدید تقریباً نیمی از اعضای شورای الزامی به تلاش برای انتخاب شدن یا انتخاب مجدد شدن نخواهد داشت. هرگونه اشاره‌ای به اصل پاسخگویی به نحوی آشکار در پیش‌نویس گروه ۴ غایب است. (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۴)

موثر بودن: نیاز برای باهم آشتی دادن منافع ملی ۱۱ عضو دائمی و نه ۵ عضو دائمی موجب کاهش توانایی شورا برای اقدام سریع خواهد بود.

روش‌های کاری شورا: بهبود روش کار شورای امنیت برای اکثریت اعضای سازمان ملل به اندازه ترکیب و شمار اعضای آن مهم است.

مسئله و تو: ایجاد اعضای دائمی جدید به طور ضمنی به معنی تعمیم قدرت و تو به آنان خواهد بود سؤال این است که آیا این امر ممکن و مطلوب هست. (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۵۷)

آثار جانبی: اعضای دائمی شورای امنیت همچنین از امتیاز حضور دائمی در کمیته عمومی مجمع عمومی و حق ضمنی داشتن دائمی یک قاضی در دیوان بین‌المللی دادگستری و اشغال مواضع کلیدی در سیستم ملل متحد برخوردارند. ضروری است روشن شود که آیا پیش‌نویس گروه ۴ شامل این «آثار جانبی» نیز می‌شود.^۹

تفرقه‌آمیز بودن: ارثه امتیازات دائمی به ۶ عضو دیگر ضمن مستثنی کردن نمایندگی دیگر کشورهایی که به همان اندازه واجد صلاحیت هستند موجب وخامت وضعیت نابرابری می‌شود که در ۱۹۴۵ و به دلایل خاص تاریخی آن دوره ایجاد شد. اگر چنین پیشنهاد تفرقه‌انگیزی به رأی

^۹ . در چنین صورتی به عنوان مثال سه قاضی دیوان بین‌المللی دادگستری از آسیا باید از سه کشور آسیایی عضو دائم ورا انتخاب وند و بقیه کشورهای آسیایی از داشتن قاضی در دیوان محروم خواهند شد.

گذاشته شود، بیش از پیش موجب افزایش تشنج و کاهش حمایت جهانی اعضای سازمان ملل خواهد شد. چنین حمایت جهانی مبنای اساسی اعتبار و مشروعیت سازمان است. وسیع‌ترین توافق ممکن: اگر قرار است یک نتیجه مثبت تضمین شود، اصلاح شورای امنیت باید منصفانه بوده و از طریق وسیع‌ترین توافق ممکن حاصل شود. دورنمای حقوقی: سه مرحله‌ای که در پیش‌نویس قطعنامه گروه ۴ پیش‌بینی شده، سؤالات بیشتری را خصوصاً از نظر حقوقی موجب می‌شود.

بازنگری: بند مربوط به بازنگری که در قطعنامه گروه ۴ پیش‌بینی شده، تنها موقعیت اعضای دائمی جدید را تضمین می‌کند. اگر واقعاً کسی به کنفرانس بازنگری (ماده ۱۰۹ منشور) اعتقاد دارد، ارجح است که پیشنهاد تشکیل چنین کنفرانسی در حال حاضر مطرح شود. قول انجام یک بازنگری در آینده مشکل می‌تواند به عنوان ساز و کاری برای پاسخ‌گویی به کار آید؛ تنها انتخاب دوره‌ای اعضای شورای امنیت توسط مجمع عمومی می‌تواند تضمین چنین پاسخ‌گویی باشد. حاصل نامطمئن: نهایتاً، روش برخورد گروه ۴ اطمینانی در مورد سرنوشت اصلاح شورای امنیت ایجاد نمی‌کند و می‌تواند در هر مرحله‌ای با مانع مواجه شود. (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۵۸)

۲-۲- فعالیت‌های گروه «اتحاد برای اجماع»

گزارش هیئت عالی‌رتبه دبیرکل و دو مدلی که برای اصلاح ساختار شورای امنیت در آن ذکر شده بود، موجب تحرک جدیدی در کشورهای ذی‌نفع در سازمان ملل شد. درحالی‌که داوطلبان عضویت دائمی فعالیت‌های خود را مدل الف سازماندهی مجدد و تشدید کردند، کشورهای مخالف افزایش اعضای دائمی شورای نیز پیرامون مدل ب دور جدیدی از فعالیت‌ها و سازماندهی متناسب با آن را آغاز کردند. کشورهای فعال تر و جدی تر در این گروه که تاکنون در چهارچوب «گروه قهوه» فعالیت داشتند، در سال ۲۰۰۵ تحت عنوان (اتحاد برای اجماع) فعالیت خود را تشدید کردند (امینی؛ عظیمی، ۱۳۹۲: ۲۰۷). این گروه در یکی از نخستین اقداماتش در ۱۹ فوریه با رئیس مجمع عمومی ملاقات و متنی حاوی مواضع خود را در اختیار وی گذاشت. مهم‌ترین خواسته که از سوی این گروه در آن مقطع مطرح شد و طی ماه‌های بعد نیز پی‌گیری گردید، درخواست آنها برای «وسیع‌ترین اجماع ممکن» در ارتباط با اصلاح شورای امنیت بود، که این شورا بتواند «در جهت منافع کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، دموکراتیک تر، موثرتر، شفافتر، پاسخگوتر بوده و به نحو منصفانه تری جامعه بین‌المللی را نمایندگی کند». این گروه در این ملاقات و بعد از آن پیوسته تصریح کرد که با مدل ب از سوی یک هیئت عالی‌رتبه دبیرکل تأییدشده موافق است و اعتقاد دارد که تنها این مدل بعد از برخی اصلاحات می‌تواند به «وسیع‌ترین اجماع ممکن» کمک کند. در آن تاریخ گفته شد که این گروه همفکر (هم‌اندیش) متشکل از کشورهای پاکستان ایتالیا، اسپانیا، الجزایر، کنیا، ترکیه، کره جنوبی، مکزیک، آرژانتین و کلمبیا است (Freiesleben).

5) 2008: همچنین گفته شد که برخی دیگر از سفر این گروه را در ملاقات با رئیس مجمع همراهی کردند که عبارت بودند از سفرای قطر، انگولا، غنا، مراکش و نماینده اتحادیه عرب.¹⁰

اعضای این گروه بر آن بودند که اگرچه گروهشان ممکن است که تنها ۱۲ الی ۱۳ عضو داشته باشد، اما این کشورها حدود نیمی از جمعیت، اقتصاد و وسعت جهان را دارا هستند. گروه اتحاد برای اجماع در ۱۱ آوریل ۲۰۰۵ نیز نشستی در یکی از هتل‌های نیویورک برای توضیح مواضع خود تشکیل داد. میزبانی این نشست را وزیر خارجه ایتالیا بر عهده داشت و گفته شد که نمایندگان ۱۱۹ کشور در آن شرکت کردند.

یکی از نکات مهم در این نشست شرکت و سخنرانی سفیر چین در سازمان ملل بود. وی ۳ نکته را در این جلسه مورد تاکید قرار داد: اول اینکه «اتحاد برای اجماع» در مسیر بسیار مهم و درست قرار دارد. چین ابتکار را می‌پذیرد و از هر تلاشی در این رابطه حمایت می‌کند. دوم اینکه: «بحث‌ها نباید محدود به دو مدلی باشد که از سوی هیئت عالی‌رتبه دبیرکل ارائه شده است. باید افق‌هایمان را گسترده تر کرده و به دیگر پیشنهادها و ایده‌ها نیز اهمیت دهیم.» سوم اینکه: «در ارتباط با چنین موضوع مهمی غیرعقلانه است که ضرب الاجل تعیین کرده و اعضا را مجبور به رای دادن بکنیم»¹¹. (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۵)

گروه اتحاد برای اجماع در ۲۰ می ۲۰۰۵ نیز با دبیرکل ملاقات و طی آن شکایت کرد که گروه ۴ از نام او برای پیشبرد مقاصد خود استفاده می‌کند. اشاره گروه در اینجا به تعبیری در گزارش دبیرکل به این مضمون بود که «اجماع ارجح است اما نبود اجماع نباید برای به بن بست کشاندن اصلاح شورای امنیت مورد استفاده قرار گیرد.» (امینی؛ عظیمی، ۱۳۹۲: ۲۰۸)

ژان پینگ طی مصاحبه‌ای ضمن اذعان به اینکه اصلاح شورای امنیت دشوارترین مسئله در روند اصلاح سازمان ملل است، گفت: «نقش او همراه با ۱۰ تسهیل کننده ایجاد وسیع‌ترین اجماع ممکن و اجتناب از یک رای گیری تفرقه انگیز در مورد پیشنهادهای دبیرکل است. اما اگر یک کشور یا گروهی از کشورها خواستار رای گیری شوند، او چاره‌ای جز انجام رأی گیری نخواهد داشت.» وی افزود آنچه برای رئیس مجمع خوب است نیل به اتفاق آرا است، و اگر نتوانیم به اتفاق آرا برسیم، نیل به یک اجماع وسیع ضروری است. در غیر اینصورت «سناریوهای دیگر فاجعه بار خواهند بود. جامعه بین‌المللی را ناامید و تلاش‌های جاری برای اصلاحات را با عقب‌گرد مواجه خواهد کرد. سناریوی نامطلوب به تعویق انداختن اصلاحات و ادامه وضع موجود و اتخاذ مواضع افراطی خواهد بود.» (Iftikhar, 2005: 6)

کاردار ایتالیا در سازمان ملل طی نامه‌ای به سفرای چهار کشور عضو گروه ۴ که رونوشت آن برای رئیس مجمع عمومی و سایر نمایندگی‌ها نیز ارسال شد پیش‌نویس قطعنامه ارائه شده از سوی

¹⁰ - 'Like minded' states submit proposals: UN reforms, the Dawn (pakistani Newspaper), 20 February 2005

¹¹ - متن سخنرانی سفیر چین در اواسط ژوئیه ۲۰۰۵ در آدرس زیر موجود بوده است: <http://www.china-un.org/eng/gywm/czdbt/jhhd/t191026.thm>

آنها را نقد کرد. در این نامه مقدمتا به قطعنامه ۲۹۱/۵۹ مورخ ۱۵ آوریل ۲۰۰۵ مجمع عمومی اشاره و بر بخشی از این قطعنامه که طی آن از لزوم دستیابی به «وسیع ترین توافق ممکن» در مورد «همه موضوعات عمده» سخن رفته تأکید شده است. در نامه اضافه شده که «وسیعترین توافق ممکن» به معنی مشورت و مذاکره است، حال آنکه توضیح پیش نویس قطعنامه از سوی گروه ۴ و جدول زمانی قطعه برای رای گیری در سه مرحله در تعارض با تمایل به گفتگوی سازنده به منظور دستیابی به وسیع ترین توافق ممکن است و تصمیم گیری در چند مورد دیگر، از جمله امور مربوط به توسعه، را نیز را به مخاطره خواهد انداخت. (Mayer, 1998: 6)

۱-۲-۲- پیشنهادهای گروه اتحاد برای اجماع

سفیر ایتالیا در سازمان ملل همچنین طی سخنانی در ۲ مه ۲۰۰۵ در نشست غیر رسمی مجمع عمومی در مورد گزارش دبیرکل مدل مورد نظر خود را برای اصلاح شورا مورد حمایت گروه اتحاد برای اجماع بوده و اساس آن بر مدل ب در گزارش هیات عالی قرار داشت ارائه کرد. این مدل بر مبنای گروه بندی منطقه ای کنونی در سازمان ملل قرار دارد و گروه بندی قاره ای که در گزارش هیات عالی رتبه مبنای کار بود. بر اساس این مدل ها ۱۰ کرسی غیر دائمی جدید در شورای امنیت به مناطق جغرافیایی اختصاص داده می شود. (امینی؛ عظیمی، ۱۳۹۲: ۲۰۸) سفیر ایتالیا طی سخنانی ضمن معرفی این مدل از آن به عنوان یک مدل «واقعی» منطقه ای در برابر مدلی که بر اساس آن کرسی هایی به مناطق اختصاص داده میشوند، اما توسط کشورهای خاص اشغال می شوند نام برد. مطابق این مدل، هر گروه منطقه ای «مدیریت عملیاتی» کرسی های منطقه خود را خواهد داشت و اصول ساز و کارهای لازم را همراه با کنترل ها و توازن های مناسب ایجاد خواهد کرد با این هدف که از اشغال این کرسی ها توسط کشورهای خاص جلوگیری به عمل آمده و اطمینان کافی در مورد اینکه اشغال کنندگان این کرسی ها نمایندگان واقعی مناطق هستند به دست آید. اندکی بعد گروه اتحاد برای اجماع مدل های سبز و آبی را ارائه کرد (شهریاری، ۱۳۹۴: ۱۶۰). مطابق مدل سبز ۱۰ عضو غیر دائمی به اعضای شورای امنیت اضافه خواهد شد، به این ترتیب که سه عضو غیر دائمی جدید از آفریقا، سه عضو غیر دائمی جدید از آسیا، دو عضو غیر دائمی جدید از آمریکای لاتین و یک عضو غیر دائمی جدید از هر یک از دو گروه غرب و اروپای شرقی به شورای امنیت خواهند پیوست. (Hoffmann & Ariyoruk, 2005: 3) در نتیجه شورا شامل پنج عضو دائمی کنونی ۵ از آسیا، ۶ عضو از آفریقا، ۴ عضو از آمریکای لاتین، ۳ عضو از گروه غرب و دیگران و نهایتاً ۲ عضو از گروه اروپای شرقی خواهد بود. مطابق پیشنهاد گروه اتحاد برای اجماع همچنین:

۱- دوره عضویت اعضای غیر دائمی ۲ الی ۳ سال خواهد بود.

۲- هر ۲۰ کشور عضو غیر دائمی در هر دوره میتوانند بلافاصله انتخاب شوند و هر منطقه ای

میتواند معیارهایی برای چرخش یا انتخاب مجدد اعضای خود تعیین نماید؛

- ۳- همه کشورها در رقابت برای کرسی های غیر دائمی وضعیتی برابر خواهند داشت و مشارکت و چرخش به نحوی مکرر تر در داخل هر منطقه انجام خواهد شد؛
- ۴- در این مدل از ایجاد رده سومی از اعضا اجتناب می شود؛
- ۵- انتخاب مجدد می تواند به نحو بهتری واقعیات ژئوپلیتیک را مورد منعکس نماید؛
- ۶- ۵ گروه منطقه ی کنونی حفظ خواهند شد؛
- ۷- معیارهای عضویت به نحو مندرج در ماده ۲۳ بند یک منشور میتوانند رعایت شود؛
- ۸- برگزاری انتخابات پاسخگویی و نحوه انجام کار در دوره عضویت را تضمین خواهد کرد؛
- ۹- به دلایل سازمانی و مالی انتخابات باید حداقل یک سال قبل از شروع دوره جدید انجام شود؛ (Special Paper No. 4, 2005: 8)

ویژگی اصلی مدل آبی این است که در صورت عملی شدن آن سه دسته عضو در شورای امنیت خواهد گرفت. گروه اول شامل اعضای دائمی پنجگانه کنونی گروه دوم شامل اعضای غیر دائمی ۱۰گانه کنونی و دو عضو غیر دائمی جدید با دوره عضویت دو ساله و نهایتاً گروه سوم با ۷ الی ۸ عضو غیر دائمی جدیدی که برای دوره های طولانی تر سه یا چهار سال انتخاب میشوند به این ترتیب در این مدل نیز:

- ۱- شمار نهایی اعضای جدید شورا ۱۰ عضو خواهد بود؛
- ۲- گروه های جغرافیایی پنجگانه کنونی مبنای کار خواهد بود؛
- ۳- منافع کشورهای بزرگتر با ایجاد دوره عضویت طولانی تر بهتر تامین می شود و در عین حال به نگرانی های کشورهای کوچکتر نیز با افزودن کرسی های غیر دائمی معمولی مورد توجه قرار می گیرد. (عبدلی، ۱۳۹۶: ۹۵)

۲-۲-۲- پیش نویس قطعنامه گروه اتحاد برای اجماع

در بند های مقدماتی این پیش نویس تاکید بیشتری بر اصلاح روش های کاری شورای امنیت بر اساس بخش های انجام شده در گروه کاری اصلاح شورا از جمله «دسترسی بهتر اعضای سازمان ملل به اطلاعات و اعمال محدودیت هایی بر قدرت و تو با هدف حذف نهایی آن» شده است. «وابستگی متقابل امنیت، توسعه و حقوق بشر»، «غیر منصفانه و غیر متوازن بودن ترکیب کنونی شورای امنیت»، «ضرورت افزایش اعضای شورای امنیت در گروه غیر دائمی با توجه به واقعیات جهان معاصر و خصوصاً افزایش شدید شمار اعضای سازمان ملل از کشورهای در حال توسعه از ۱۹۹۳ به این سو» ، «تأکید بر اینکه انتخابات و انتخاب مجدد قوی ترین وسیله برای اعتلای پاسخگویی و چرخش مکرر و نمایندگی منصفانه در شورا است» و «شناسایی اهمیت نیل به وسیعترین توافق ممکن در مورد همه موضوعات عمده» از نکات قابل توجه دیگر در بندهای مقدماتی پیش نویس گروه اتحاد برای اجماع است. (عبدلی، ۱۳۹۶: ۸۸) خلاصه اهم نکات بند های اجرایی در قطعنامه مذکور به شرح زیر است:

۱- شورای امنیت جدید، علاوه بر پنج عضو دائمی، دارای ۲۰ عضو غیر دائمی با دوره عضویت دو ساله خواهد بود، اعضای که دوره دو ساله آنها خاتمه می‌یابد می‌تواند متناسب با تصمیم گروه‌های منطقه‌ای مربوطه بلافاصله مجدداً برای دوره بعد انتخاب شوند.

۲- توزیع کرسی‌های ۲۰ گانه به ترتیب زیر خواهد بود: ۶ کرسی برای آفریقا، ۵ کرسی برای آسیا، ۴ کرسی برای آمریکای لاتین و کارائیب، ۳ کرسی برای گروه‌های اروپای غربی و دیگران، ۲ کرسی برای گروه اروپای شرقی

۳- در بند ۵ پیش‌نویس قطعنامه «توصیه شده که هر یک از گروه‌های پنجگانه جغرافیایی باید خود در مورد ترتیبات لازم در داخل اعضایش برای انتخاب مجدد یا چرخش اعضایش در محدوده کرسی‌های اختصاص داده شده به گروه تصمیم بگیرد. این ترتیبات باید همچنین و به نحو مقتضی به مسئله نمایندگی منصفانه در مناطق فرعی هر یک از مناطق جغرافیایی نیز بپردازد.»

در بند‌های اجرایی این پیش‌نویس همچنین اصلاحاتی نیز در روش کاری شورای امنیت از جمله «محدود کردن قدرت وتو» درج و در مورد تصویب قطعنامه توسط مجالس کشورهای ضارب الاجل سپتامبر ۲۰۰۷ تعیین شده است. (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۶۲)

گروه اتحاد برای اجماع نهایتاً در ۲۶ ژوئیه ۲۰۰۵ رسماً قطعنامه خود را به مجمع عمومی ارائه کرد. نماینده کلناده به نمایندگی از سوی گروه قطعنامه را معرفی کرد. وی در سخنان خود پیش‌نویس ارائه شده را حاوی «منصفانه‌ترین و دموکراتیک‌ترین برخورد با موضوع پیچیده افزایش اعضای سازمان ملل و در تلاش برای کسب بیشترین اجماع ممکن برای این منظور» دانست. وی گفت: «در صورت تصویب این پیش‌نویس ۲۰ کرسی غیر دائمی به شکلی منصفانه بین گروه‌های جغرافیایی توزیع شده و اختیار تصمیم‌گیری در مورد چرخش اعضا و دوره حضور هر عضو در شورا بر عهده منطقه مربوطه گذاشته خواهد شد» (Turner & Williamson, 2005: 7).

کشورهای آرژانتین، کانادا، کلمبیا، کاستاریکا، مالتو، ایتالیا، مکزیک، پاکستان، کره جنوبی، سان مارینو، اسپانیا و ترکیه بانیان پیش‌نویس گروه اتحاد برای شما هستند.^{۱۲}

نتیجه‌گیری

اصلاح ساختار شورای امنیت موضوعی جدید در سازمان ملل نیست بلکه از ابتدای تاسیس ملل متحد دولت‌های تشکیل‌دهنده این نهاد جهانی نسبت به ساختار مهمترین رکن آن یعنی شورای امنیت معترض بودند. هر سازمان بین‌المللی که به منظور تحقق اهدافی تاسیس می‌شود باید بتواند خود را با شرایط زمان خود منطبق سازد تا بتواند ابرازها و مکانیزم‌های موجود را در جهت تحقق اهدافش بکار گیرد. سازمان ملل و به ویژه شورای امنیت که رکنی سیاسی است از این قاعده مستثنا نیست. بر این اساس، اعضای ملل متحد بر این باورند که شورای امنیت باید خود را از لاک به جا مانده از جنگ جهانی دوم خارج کند.

¹² - Italy accuses G4 of blackmail over security Council expansion, Agence France Presse, July 26, 2005

این عوامل باعث شده تا بحث اصلاح ساختار شورای امنیت و اعتراض به ساختار آن پیوسته در عرصه بین‌الملل مطرح باشد. اعضای ملل متحد در تمام محافل، کنفرانس‌ها و نشست‌هایی که در سازمان ملل برگزار می‌شد فرصت را غنیمت می‌شمردند و نسبت به ساختار شورای امنیت اعتراض می‌نمودند و مصراانه خواستار اصلاح بودند. تلاش دولت‌ها برای اصلاح ساختار شورای امنیت یک بار به نتیجه نشست که در نتیجه آن شورا برای اولین بار دستخوش تغییر شد و اعضای آن از یازده عضو به پانزده عضو افزایش یافت. این اصلاح و اوج‌گیری جنگ سرد باعث شد تا مدتی بحث اصلاح شورا مسکوت بماند. با فروکش کردن جنگ سرد و آشکار شدن نشانه‌هایی از سقوط بلوک شرق مجدداً این مسأله احیاء شد. فروپاشی اتحاد شوروی زمینه‌های مناسبی ایجاد کرد تا دولت‌ها دست به کار شوند و مسأله اصلاح ساختار شورای امنیت را در محافل بین‌المللی پیگیری نمایند و بحث اصلاح ساختار شورای امنیت به موضوعی مهم در رابطه با شورای امنیت مطرح گشت. چرا که بعد از این دوره شورای امنیت از حالت درماندگی دوران جنگ سرد خارج شده بود و روند تصمیم‌گیری در آن آسان‌تر گشته بود.

نشانه تمایل دولت‌ها در جهت تحقق این هدف را می‌توان در تشکیل کنفرانس‌ها، گروه‌ها، هیأت‌ها و ارائه اعلامیه‌ها و پیشنهادهایی درخصوص اصلاح ساختار شورای امنیت مشاهده نمود. نکته دیگر آنکه، وجود کشاکش دولت‌های گروه چهار و گروه اتحاد برای اجماع و مخالفت این گروه‌ها با طرح‌های یکدیگر نشانه‌ای بر عدم فضای مناسب برای اصلاح شورا نیست بلکه برعکس، این مخالفت‌ها نشانه دیگری بر وجود زمینه‌های مناسب در این رابطه است چرا که تضاد میان این گروه‌ها مربوط به عدم توافق بر اصل قضیه یعنی اصلاح ساختار شورای امنیت نیست، بلکه مخالفت‌ها بیشتر در رابطه با شیوه و چگونگی انجام عمل اصلاح است.

گروه چهار همواره موضعی ثابت، مبتنی بر ضرورت سرعت بخشیدن به روند اصلاحات را در پیش داشته است. این گروه همواره بر گسترش در هر دو حوزه عضویت دائمی و غیر دائم اعضای شورای امنیت با تاکید بر افزایش اعضای دائم توجه داشته است. اصولاً گروه چهار در دو حوزه منطقه‌ای و بین‌المللی دچار چالش است. هر کدام از کشورهای این گروه در منطقه‌ای که هستند، دارای رقیبان سرسختی‌اند. از طرف دیگر در سطح جهانی نیز این گروه با مقاومت‌ها و مخالفت‌هایی روبرو است، یکی از این گروه‌های مخالف، گروه اتحاد برای اجماع می‌باشد که هر گونه افزایش اعضای دائم شورای امنیت را محکوم می‌نماید و فقط خواستار افزایش اعضای غیر دائم می‌باشند.

گروه اتحاد برای اجماع دو امتیاز را برای طرح خود بر می‌شمارند: یکی اینکه افزایش اعضای غیر دائم، مانع از بروز اختلاف دائم در میان رقبای منطقه‌ای میشود و دیگر اینکه افزایش تعداد اعضای غیر دائم با امکان انتخاب مجدد و بلافاصله برای کشورهایی که مشارکت بیشتری در فعالیت‌های سازمان ملل دارند امکان حضور بیشتری را در شورای امنیت به نسبت کشورهای کوچک و غیر فعال فراهم میسازد.

یکی از تفاوت‌های طرح اتحاد برای اجماع (کشورهای هم‌اندیش) با گروه چهار در این است که اعضای گروه اتحاد برای اجماع معتقداند که گسترش اعضا باید از طریق اجماع صورت پذیرد اما اعضای گروه چهار بیان می‌کنند که تغییرات اساسی در سازمان ملل فقط می‌بایست از طریق رای‌گیری صورت پذیرد و طرح بحث اجماع فقط توجیهی جهت عدم تلاش در این زمینه است. اعضای گروه اتحاد برای اجماع قطعنامه گروه چهار را موجب شکست یا حداقل ایجاد وقفه در اصلاحات شورای امنیت می‌دانند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع فارسی

الف: کتاب‌ها

- ۱- احمدی، کورش (۱۳۸۶)، *شورای امنیت و مسئله تجدید ساختار آن*، چاپ اول، وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات: تهران.
- ۲- بعیدی نژاد، حمید و دریایی، محمد و علی‌آبادی مهدی (۱۳۸۴)، *تحول در ساختار نظام ملل متحد، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی*: تهران.
- ۳- شهریاری، عبدالنعمیم (۱۳۹۴)، *اصلاح ساختار شورای امنیت زمینه‌ها و ضرورت‌ها*، چاپ اول، انتشارات خرسندی: تهران.

ب: مقالات

- ۱- امینی، آرمین؛ عظیمی، شمس (۱۳۹۲)، «گروه چهار، تلاش برای عضویت دائم در شورای امنیت؛ زمینه‌ها و روندهای پیش‌رو»، فصلنامه سازمان‌های بین‌المللی، سال اول، شماره اول، صفحات ۲۰۸-۱۷۵
- ۲- حسن خانی، محمد (۱۳۹۵)، «تقلا برای حفظ موقعیت بزرگ‌ترین نهاد بین‌المللی در بستری از منافع متضاد بن بست اصلاحات در سازمان ملل»، همشهری دیپلماتیک، شماره اول، صفحات ۳۵-۳۴
- ۳- مهدویان، حسن (۱۳۸۴)، «گسترش شورای امنیت: طرح‌ها و دیدگاه‌ها»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۲۱۵، صفحات ۹۵-۹۴

ج: پایان‌نامه

- ۱- عبدلی، مهران (۱۳۹۶)، *نقش دولت‌های هم‌اندیش در اصلاحات شورای امنیت*، پایان‌نامه دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد پردیس بین‌الملل قشم.

منابع انگلیسی

1. Ariyoruk, Ayca (2005), Pkryers and Proposals in the Security Council Debate, available at: <http://www.centerforunreform.org/node/4>.
2. A/59/L. 64 OF 6 July 2005
3. Blum Y. Z.(2005), 'Proposals for UN Security Council Reform', *The American Journal of International Law*, Vol. 99, No. 3.
4. Crook, R. John (4 Agust 2005), US Views of UN Reform Security Council Expansion, *The American Journal of International Law*.
5. Edit M.Lederer (2005), U.S. and China join forces to block Grop of four paln to expand security Council, the Associated Press,
6. Evelyn Lepold, Annan urges calm in heated U.N Council reform debate, reuters, 12 Jul 2001.
7. Freiesleben J. v. (2008), *Managing Change at the United Nations*, center for UN reform education, new York.

8. Hoffmann, Walter & Ariyork, Ayca (2005), Security Council Reform Models, available at: <http://www.centerforunreform.org/nobe/148>
9. 'Like minded' states submit proposals (20 February 2005): UN reforms, the Dawn (pakistani Newspaper)
10. Italy accuses G4 of blackmail over security Council expansion, Agence France Presse, July 26, 2005
11. Iftikhar Ali (2005), Rival groups on UNSC expansion to find common ground, The Nation.
12. Turner, Mark and Williamson, Hugh (2005), UN Refrom Fight Descends In to Rancour, Financial Times (London,England).
13. Mayer- Mruwat, Emad (1998), "United Nations: Critiques and reforms", Journal of Third World Studies.
14. Special Paper No. 4 (May 2005) "*Security Council Reform Models: Models A and B, Italian (Regional) Proposal, Blue and Green Models and A New Model C*", Walter Hoffmann And Ayca Ariyork, available at: www.centerforunreform.org/system/files/Special+Paper+No.+4.pdf

